

Dr hab. Jarosław Krajka, prof. UMCS
Katedra Lingwistyki Stosowanej
Instytut Językoznawstwa i Literaturoznawstwa UMCS

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Weroniki Krzebietke
pt. „Język rodzimy w nauczaniu języka angielskiego jako języka obcego.**

Praktyka i postawy polskich nauczycieli języka angielskiego.”

napisanej pod kierunkiem

prof. UAM dr hab. Pawła Schefflera

na Wydziale Anglistyki

Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Poznań, 2023, maszynopis stron 212

1. Ocena celu naukowego rozprawy i stopnia jego realizacji

W dobie powrotu do języka ojczystego w edukacji językowej po latach całkowitego „zanurzenia” w języku docelowym w ramach podejścia komunikacyjnego oraz w obliczu wzrastającej roli mediacji jako jednego z czterech (po recepcji, produkcji i interakcji) filarów kompetencji językowej, zbadanie sposobu i zakresu użycia języka ojczystego w klasie oraz poznanie postaw nauczycieli ze szkół i wykładowców z uczelni wyższych w pełni zasługuje na wysiłek badawczy.

Oceniając cele naukowe rozprawy i postawione hipotezy, można stwierdzić, że zostały one nakreślone odpowiednio, Autorka stosownie określiła lukę badawczą, dobrze określone pytania badawcze i postawione hipotezy uzyskały odpowiedzi w postaci

ogromu danych pozyskanych z wielu perspektyw ilościowych i jakościowych (kwestionariuszy, obserwacji oraz wywiadów), a zastosowanie dobrze dobranych testów statystycznych pozwoliło na pogłębienie i udokumentowanie wysuwanych wniosków.

Patrząc na cel naukowy nakreślony w temacie i jego realizację w rozprawie, nie sposób nie zgodzić się, że został on osiągnięty, a Autorka zbadała wąski wycinek rzeczywistości glottodydaktycznej w sposób wyczerpujący i wieloetapowy. Jednocześnie nie sposób nie zauważyć nieco ograniczającego podejścia do użycia języka ojczystego, opierającego się w dużym stopniu na tłumaczeniu, a nie dostrzegającego zjawiska mediacji międzyjęzykowej, uwidocznionej już chociażby w zadaniach egzaminu ósmoklasisty czy matury z języka obcego.

Podsumowując tę część recenzji, należy stwierdzić, że Autorka skutecznie zrealizowała zamierzone cele, w szczególności dokonała zebrania, opracowania i zinterpretowania dużej ilości danych uzyskanych z różnych źródeł, a wnioski wyprowadzone w rozprawie są właściwie udokumentowane i w pełni uprawnione.

2. Uwagi do struktury rozprawy i jej zakresu tematycznego

Przedstawiona do recenzji rozprawa stanowi próbę wzbogacenia dorobku glottodydaktyki w zakresie użycia języka ojczystego na lekcjach języka obcego, badając praktyki i percepcję nauczycieli oraz związek między użyciem języka ojczystego na lekcji a stażem pracy nauczyciela oraz poziomem językowym uczniów.

Dysertacja składa się z pięciu rozdziałów. Zgodnie z kanonem prac empirycznych w glottodydaktyce, pierwsze dwa rozdziały stanowią przegląd pojęć, typologii, definicji i rozwiązań dydaktycznych z obszarów wybranych do realizacji w pracy. W rozdziale 1

przedstawiono historyczny rozwój metod nauczania, od najwcześniejszych początków, przez metodę gramatyczno-tłumaczeniową, bezpośrednią, audiolingwalną aż do podejścia komunikacyjnego. Rozdział 2 poświęcono analizie roli i praktyki użycia języka ojczystego i tłumaczenia w glottodydaktyce, przywołując perspektywę wybranych teorii akwizycji języka obcego, socjolingwistyki, psycholingwistyki, kognitywistyki i analizy kontrastywnej.

Druga wyraźnie wyodrębniona strukturalnie część pracy to rozdziały 3, 4 i 5, gdzie każdy odnosi się do kolejnego etapu procesu badawczego, rozpoczynając się od celów badania, następnie charakteryzując uczestników, procedurę, instrumentarium, podając wyniki i wyprowadzając wnioski. W przypadku rozdziału 3 jest to ogólnopolska ankieta skierowana do nauczycieli w szkołach publicznych, rozdział 4 opisuje badanie przeprowadzone z użyciem wywiadów i obserwacji lekcji, wreszcie rozdział 5 sprawozdaje mini-badanie w formie wywiadu z nauczycielami akademickimi.

Rozprawę zamyka krótka sekcja z wnioskami, streszczenie w j. angielskim i polskim, obszerny (ponad 20 stron!) spis pozycji bibliograficznych skonsultowanych w pracy oraz zestaw załączników z narzędziami badawczymi.

Kompozycję rozprawy należy generalnie ocenić pozytywnie, Autorka dobrze radzi sobie z trudnym zadaniem zbudowania podstaw teoretycznych dla interdyscyplinarnych badań własnych. Określenie tematyki poszczególnych podrozdziałów części teoretycznej oraz sposób opisu badań własnych można uznać za przemyślane.

Niestety w tym momencie należy przekazać szereg uwag o charakterze krytycznym. Przy przeglądzie historycznym jedynie niektóre metody zostały przywołane, zabrakło chociażby metod z lat 70-tych XX wieku (tzw. Age of Methods), zwłaszcza

tych, które wykorzystywały w znacznym stopniu język ojczysty (Community Language Learning) lub, wręcz przeciwnie, z unikania tego języka czyniły jeden z głównych priorytetów (Silent Way). Dla kompletności opisu można było również pokrótce odnieść się do roli języka ojczystego w tzw. erze post-metodycznej (Post-Method Era).

Wielka szkoda, że charakteryzując metody Autorka nie przywołała licznych badań nad funkcjonowaniem i percepcją tych metod w różnych kulturach (zwłaszcza podejścia komunikacyjnego, ale również metody audiolingwalnej i gramatyczno-tłumaczeniowej).

Analizując kwestię języka ojczystego z perspektywy socjolingwistycznej w rozdziale 2 należało zdecydowanie bardziej pochylić się nad kwestią imperializmu językowego, który w testowaniu czy podręcznikach również przejawia się w „English-only policy”. Bardziej rozbudowana refleksja nad perspektywą socjokulturową i odwołanie się do „kultur uczenia się” (cultures of learning) pozwoliłoby pokazać, które kultury preferują język ojczysty w ramach własnej „kultury uczenia się”, co może skutkować brakiem pełnej akceptacji np. ciągłego użycia języka docelowego w obrębie „twardego” podejścia komunikacyjnego („deep-end CLT”).

Autorka w rozdziale 2 pisze dużo o roli języka ojczystego i tłumaczeniu jako strategii dydaktycznej, nie przywołuje jednak w ogóle pojęcia mediacji, które od czasów tomu uzupełniającego Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego stało się jednym z czterech filarów kompetencji językowej. Pojęcie mediacji nie pada ani razu w rozdziałach teoretycznych, nie ma też żadnych odwołań do tomu uzupełniającego CEFR czy innych dokumentów Rady Europy, Autorka nie dostrzegła też projektów ECML poświęconych home language use, np. RECOLANG (Resources for assessing the home

language competences of migrant pupils) czy MEDIATION (Mediation in teaching, learning and assessment).

Wszystkie powyższe uwagi krytyczne wskazują na wyraźny brak w części teoretycznej rozdziału trzeciego, który byłby poświęcony mediacji językowej w perspektywie wielokulturowej oraz roli języka ojczystego w różnych kulturach uczenia się, co warto wziąć pod uwagę przy ewentualnym przygotowywaniu rozprawy do druku.

Podsumowując, z pewnością kompozycja rozprawy nie do końca satysfakcjonuje Recenzenta, jest to jednak chyba nieuniknione, biorąc pod uwagę wielość możliwych perspektyw, choć niedosyt spowodowany niedostrzeżeniem tak ważnego priorytetu polityki językowej Rady Europy jaką jest nacisk na mediację (w tym interlingwalną) to chyba najpoważniejszy zarzut wobec Doktorantki.

3. Uwagi do doboru i wykorzystania źródeł

Rozprawa odwołuje się do szerokiej gamy właściwie dobranych źródeł, odzwierciedlających stan myśli naukowej w zakresie historii metod nauczania języków obcych, podstaw teoretycznych metod, teorii akwizycji języków obcych, tłumaczenia oraz wykorzystania języka ojczystego w procesie kształcenia językowego.

Stan badań został przedstawiony z zachowaniem konwencji właściwych pracy naukowej. Liczba źródeł skonsultowanych przy opracowaniu rozprawy jest w pełni wystarczająca, zwłaszcza biorąc pod uwagę precyzyjny dobór pozycji o charakterze badawczym.

Wykorzystanie źródeł zostało zrealizowane w zgodzie z oczekiwanymi standardami, choć w rozdziale 2 w zbyt wielu miejscach kilka pozycji jest wymieniane w

odsyłaczu „jednym tchem”, bez większego pochylenia się nad tym, co wnoszą do dyskusji. Z kolei w innych miejscach tego samego rozdziału znaleźć można spore różnice w zakresie relacjonowania badań, gdzie wybrane badania przytaczane są w sposób nadmiernie szczegółowy.

Brak w bibliografii pozycji odwołujących się do założeń europejskiej polityki językowej w zakresie wykorzystania języka ojczystego (mediacji międzyjęzykowej), takich jak tom uzupełniający CEFR czy pozycji badawczych wskazujących na teorię i praktykę mediacji (np. Kucharczyk, *Językowe działania mediacyjne na lekcjach języka obcego*, *Języki Obce w Szkole*, a przede wszystkim Janowska i Plak, *Działania mediacyjne w uczeniu się i nauczaniu języków obcych od teorii do praktyki*, Księgarnia Akademicka Publishing) wynika, w sposób naturalny, z opisanej powyżej zbyt wąskiej perspektywy badawczej i ograniczającego postrzegania użycia języka ojczystego w klasie jako wyłącznie translacji, a nie mediacji, jak ma to miejsce w nowoczesnym rozumieniu edukacji językowej.

Podsumowując tę część recenzji, nie ulega wątpliwości, że Doktorantka sprostała zadaniu stworzenia podstaw teoretycznych dla własnych badań empirycznych.

4. Uwagi dotyczące metodologii badań

Badania własne przeprowadzone podczas przygotowania niniejszej rozprawy zostały zaprojektowane i zrealizowane w pełnej zgodności z kanonami metodologii eksperymentalnych badań glottodydaktycznych. Proces badawczy został bardzo skrupulatnie opisany. Autorka zadbała o właściwą dokumentację każdego jego etapu, wyszczególniając dokładnie przeprowadzane działania, ilustrując je kompletnym

zestawem narzędzi badawczych w aneksach oraz stosując znakomicie dobrane i umiejętnie wykonane analizy statystyczne. Odpowiednie podrozdziały rozdziału 3, 4 i 5 pokazują dbałość Autorki o udokumentowanie poszczególnych etapów procesu i zapewniają jego replikację, co jest wymogiem w badaniach empirycznych.

Biorąc pod uwagę wielkość próby badania głównego (515 nauczycieli), sposób doboru próby starający się uzyskać reprezentatywność, triangulację danych poprzez zastosowanie różnych perspektyw i narzędzi zbierania danych (ankieta, wywiad, obserwacja), umiejętności analizowania i wnioskowania na ich podstawie, można jednogłośnie stwierdzić, że innowacyjny cel badawczy został skutecznie zrealizowany a badanie można określić jako wnoszące istotny wkład w rozwój glottodydaktyki.

Podsumowując ocenę metodologii badań własnych, dysertacja pokazuje znakomite przygotowanie metodologiczne Autorki, Jej wielką dbałość o zebranie dużej ilości danych przy pomocy rozlicznych narzędzi i technik rejestracji danych, jak również umiejętności jasnego i nie budzącego wątpliwości wnioskowania na podstawie dobrze dobranych i sprawnie przeprowadzonych analiz statystycznych. Wielość perspektyw (ilościowych i jakościowych) oraz ogrom zebranych danych umożliwiają weryfikację założonych hipotez i wyczerpujące odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

5. Ocena strony formalno-edytorskiej rozprawy

Rozprawa przygotowana jest dosyć dobrze pod względem formalno-edytorskim. Autorka należycie stosuje techniki pisania pracy naukowej, zachowując dbałość o odpowiednie używanie technik typograficznych. Znakomicie radzi sobie z wizualizacją danych empirycznych, zachowując konsekwencję w stosowaniu tabel i wykresów. Język pracy

jest dojrzały, właściwy pracy naukowej, w zasadzie bezbłędny. Poprawki wymaga jedynie ujednoczenie kapitalizacji nazw metod (Grammar Translation Method, Communicative Language Teaching, Counselling Learning, Audiolingual Method), bardziej konsekwentne stosowanie akapitów (aktualnie miejscami Autorka stosuje zbyt długie akapity, nawet na całą stronę), korekta drobnych literówek (np. Likers scale na s. 112) oraz ujednoczenie stylu cudzysłowu (okrągły czy prosty).

Bibliografia rozprawy jest raczej kompletna, choć niestety wnikliwe oko Recenzenta znalazło pewną liczbę uchybień, czasem natury systemowej, które, choć łatwe do poprawy, wymagają jednak dużo większej uwagi na etapie redakcji końcowej:

- brak zakresu stron w wielu artykułach z prac zbiorowych (np. Basnight-Brown i Dana czy Long);
- brak jednolitej kapitalizacji tytułów książek w j. angielskim;
- błąd w tytule czasopisma u Brzozy – Jezyki obce wszkole;
- błąd w imieniu autora u Butzkamma i Caldwell, Chłoń-Domińczak
- brak miejsca wydania/wydawcy/URLa u Chłoń-Domińczak
- błędna kapitalizacja czasopisma u Cooka 2001, Howatt i Smith 2014;
- podwójny wpis de Bot i in. 2005;
- brak imienia drugiego autora u Doughty i Varela;
- brak kursywizacji czasopisma u Schefflera i in. 2017.

6. Ocena ogólna pracy jest jednoznacznie pozytywna.

Stwierdzam, że założone cele pracy zostały osiągnięte. W wyniku właściwie zaprojektowanych, przeprowadzonych i zrelacjonowanych badań empirycznych Autorka

uzyskała wyczerpujące odpowiedzi na właściwie określone pytania badawcze, dzięki czemu Jej badania przyczyniają się poznania charakterystyki użycia języka ojczystego przez uczniów i nauczycieli w Polsce, jak również dają precyzyjną i odpowiednio udokumentowaną danymi odpowiedź na pytanie o współzależności między użyciem języka ojczystego na lekcji a poziomem doświadczenia nauczycieli oraz poziomem językowym uczniów.

Mimo pewnych, wskazanych powyżej uchybień, głównie w kwestii zakresu treści w rozdziałach teoretycznych, oceniam pracę doktorską mgr Weroniki Krzebietke pozytywnie, jako spełniającą kryteria stawiane rozprawom doktorskim przez Ustawę i stawiam wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Lublin, 8.07.2023 r.

